

*Громадська наукова організація «Всеукраїнська
Асамблея докторів наук з державного управління»*

Громадська організація «Асоціація науковців України»

у рамках роботи Видавничої групи «Наукові перспективи»

Наукові перспективи

*(Серія «Державне управління», Серія «Право», Серія «Економіка»,
Серія «Медицина», Серія «Педагогіка», Серія «Психологія»)*

Випуск № 10(40) 2023

Київ – 2023

*Public Scientific Organization "Ukrainian Assembly of
Doctors of Sciences in Public Administration"*

Public Organization "Association of Scientists of Ukraine"

within the work of the Publishing Group "Scientific Perspectives"

Scientific Perspectives

*(Series "Public Administration", Series "Law", Series "Economics",
Series "Medicine", Series "Pedagogy", Series "Psychology")*

Issue № 10(40) 2023

Kiev – 2023

Наукові перспективи: журнал. 2023. № 10(40) 2023. С.879

Згідно наказу Міністерства освіти і науки України від 24.09.2020 р. № 1188 журналу присвоєно категорію "Б" із галузей науки: державне управління, право та економіка

Згідно наказу Міністерства освіти і науки України від 27.09.2021 № 1017 журналу присвоєно категорію "Б" із психології

Рекомендовано до друку Президією громадської наукової організації «Всеукраїнська Асамблея докторів наук з державного управління» (Рішення від 26.10.2023, № 7/10-23)

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації
Серія КВ № 24436-14376Р від 09.06.2020 р.

Журнал видається за підтримки Міжнародного економічного інституту (Есеніце, Чехія) та КНП "Клінічна лікарня №15 Подільського району м.Києва"

Журнал заснований з метою розвитку вітчизняного наукового потенціалу та реалізації кращих традицій науки в Україні та за кордоном. Журнал висвітлює історію, теорію, механізми формування та функціонування, а, також, інноваційні питання розвитку державного управління, права, економіки, психології, педагогіки та медицини. Видання розраховано на дослідників, викладачів вищих навчальних закладів, аспірантів, магістрів, фахівців-практиків.

Наукове видання включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus (IC), міжнародної пошукової системи Google Scholar та до міжнародної наукометричної бази даних Research Bible.

Головний редактор:

Жукова Ірина Віталіївна

кандидат наук з державного управління, доцент, директор Видавничої групи «Наукові перспективи», директор Всеукраїнської асамблеї докторів наук з державного управління, Лауреат премії Президента України для молодих вчених, Лауреат премії Верховної Ради України молодим ученим, Лауреат премії імені Івана Франка у галузі інформаційної діяльності, Лауреат Всеукраїнської премії «Інновація в освіті — 2018», м. Київ, Україна

Заступники Головного редактора:

Янчук Артем Олександрович — доктор юридичних наук, професор, Заслужений юрист України, Заступник керівника Апарата Верховної Ради України (Київ, Україна);

Непомнящий Олександр Михайлович — доктор наук з державного управління, кандидат економічних наук, професор, Дійсний член Академії будівництва України, професор кафедри архітектури і просторового планування Національного авіаційного університету (Київ, Україна). Заслужений будівельник України, Почесний працівник будівництва та архітектури, державний службовець 3 рангу (Київ, Україна);

Дацій Олександр Іванович — доктор економічних наук, професор, Заслужений працівник освіти України, завідувач кафедри фінансів, банківської та страхової справи Міжрегіональної академії управління персоналом (Київ, Україна);

Помиткіна Любов Віталіївна — доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри авіаційної психології Національного авіаційного університету (Київ, Україна);

Сіданіч Ірина Леонідівна — доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки, адміністрування і спеціальної освіти Навчально-наукового інституту менеджменту та психології ДЗВО «Університет менеджменту освіти» (Київ, Україна);

- Мех Ю.В.** 615
МЕТОДОЛОГІЯ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА В СЕКТОРІ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ: СУЧАСНИЙ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ ПОГЛЯД
- Пічко Р.С.** 626
СУЧАСНИЙ СТАН МІЖНАРОДНОГО КОСМІЧНОГО ПРАВА: КООПЕРАЦІЯ, КОНКУРЕНЦІЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ ТЛУМАЧЕННЯ
- Ткач К.Д.** 643
ПРОЦЕС ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я В УГОРЩИНІ ВІД XVII СТОЛІТТЯ ДО 1940-Х РОКІВ
- Ус М.В.** 655
ЗНАЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТА У СПРАВАХ З ОСКАРЖЕННЯ ІНДИВІДУАЛЬНИХ ТА НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТИВ
- Ус М.В., Глотов С.О., Носік Ю.В.** 664
АСТРЕНТ ЯК ЗАСІБ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОГО ЗАХИСТУ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВ ТА ІНТЕРЕСІВ
- Цьоменко А.В.** 678
АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАХИСТУ ПЕРСОНАЛЬНИХ ДАНИХ ГРОМАДЯН : ПОНЯТТЯ ТА СТРУКТУРА
- СЕРІЯ «Психологія»**
- Біла І.М.** 689
СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ НЕВЕРБАЛЬНОЇ КОМУНІКАЦІЙ В ПСИХОЛОГІЇ
- Бондаревич С.М., Діколь-Кобріна О.А., Шеремет І.В.** 702
АНАЛІЗ ПСИХОЛОГІЧНИХ ФАКТОРІВ ЕМОЦІЙНОГО ВИГОРАННЯ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ (НА ПРИКЛАДІ СТАРШОКЛАСНИКІВ)
- Бондаревич С.М., Копігчук Є.В.** 722
ДОСЛІДЖЕННЯ ІНДИВІДУАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ОСОБИСТОСТІ ВИБОРУ КОПІНГ-СТРАТЕГІЙ У РЕАГУВАННІ НА СТРЕС
- Бочелюк В.Й., Панов М.С., Панов Т.С.** 739
ІНДИВІДУАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ ДІЯЛЬНОСТІ ЮРИСТА У СФЕРІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ
- Дробот О.В.** 750
ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ НЕВЕРБАЛЬНОГО СПІЛКУВАННЯ В ДІЛОВИХ ПЕРЕГОВОРАХ

Retrieved from <https://e-journals.npu.edu.ua/index.php/on/article/download/1111/1118/4163&cd=1&hl=uk&ct=clnk&gl=ua> [in Ukrainian].

9. Iakovenko, K.Ie. & Subina, O.O. Osoblyvosti zastosuvannya neverbalnykh zasobiv dilovoho spilkuvannia [Peculiarities of using non-verbal means of business communication]. Retrieved from <https://e-journals.npu.edu.ua/index.php/on/article/download/1111/1118/4163&cd=1&hl=uk&ct=clnk&gl=ua> [in Ukrainian].

10. Kozubovska, I. & Postoliuk, M. (2018). *Vykorystannia verbalnykh i neverbalnykh zasobiv spilkuvannia v menedzhmenti* [Use of verbal and non-verbal means of communication in management]. Uzhhorod: DVNZ «Uzhhorodskyi natsionalnyi universytet» [in Ukrainian].

11. Luzhetska, L. (2014). Neverbalni zasoby spilkuvannia yak skladnyk movlennievoi kultury osobystosti [Nonverbal means of communication as a component of speech culture of the individual]. *Ridne slovo v etnokulturnomu vymiri – The native word in the ethnocultural dimension*, 145-150 [in Ukrainian].

12. Iakovenko, K.Ie. & Subina, O.O. Osoblyvosti zastosuvannya neverbalnykh zasobiv dilovoho spilkuvannia [Peculiarities of using non-verbal means of business communication]. Retrieved from <https://e-journals.npu.edu.ua/index.php/on/article/download/1111/1118/4163&cd=1&hl=uk&ct=clnk&gl=ua> [in Ukrainian].

13. Botvyna, N.V. (2009). Rol kinetychnykh neverbalnykh zasobiv spilkuvannia u mizhnarodnii dilovii komunikatsii [The role of kinetic non-verbal means of communication in international business communication]. *Visnyk Akademii advokatury Ukrainy – Bulletin of the Academy of Advocacy of Ukraine*, 209-215 [in Ukrainian].

14. Kozubovska, I. & Postoliuk, M. (2018). *Vykorystannia verbalnykh i neverbalnykh zasobiv spilkuvannia v menedzhmenti* [Use of verbal and non-verbal means of communication in management]. Uzhhorod: DVNZ «Uzhhorodskyi natsionalnyi universytet» [in Ukrainian].

15. Soper, P.L. (1963). *Basic Public Speaking*. Oxford University Press; 3Rev Ed edition.

16. Iakovenko, K.Ie. & Subina, O.O. Osoblyvosti zastosuvannya neverbalnykh zasobiv dilovoho spilkuvannia [Peculiarities of using non-verbal means of business communication]. Retrieved from <https://e-journals.npu.edu.ua/index.php/on/article/download/1111/1118/4163&cd=1&hl=uk&ct=clnk&gl=ua> [in Ukrainian].

17. Hrynova, N.Ie. & Karpenko, M.O. (2009). Osoblyvosti dilovoho spilkuvannia pry zdiisnenni zovnishnoekonomichnoi diialnosti pidpriumstva [Peculiarities of business communication in the implementation of foreign economic activity of the enterprise]. *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu – Bulletin of the Khmelnytskyi National University*, 6, 143-146 [in Ukrainian].

18. Zhuk, T.V. & Zhuk, A.V. Rol neverbalnykh zasobiv u dilovomu spilkuvanni [The role of non-verbal means in business communication]. Retrieved from http://lib.ndu.edu.ua:8080/dspace/bitstream/123456789/149/1/aktualni_problemy_suspilstvoznnavstva_10.pdf#page=35 [in Ukrainian].

19. Iushchyshyna, L. Osoblyvosti dilovoi komunikatsii u profesiinii diialnosti menedzhera [Peculiarities of business communication in the professional activity of a manager]. Retrieved from <https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/19161/1/602-604.pdf> [in Ukrainian].

УДК 159.95 (043.3)

[https://doi.org/10.52058/2708-7530-2023-10\(40\)-777-786](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2023-10(40)-777-786)

Лозова Ольга Миколаївна доктор психологічних наук, професор, академік, Національна академія наук вищої освіти, професор кафедри практичної психології, Київський університет імені Бориса Грінченка, бульвар Ігоря Шамо, 18/2, м. Київ, 02154, тел.: (044) 295-35-40, <https://orcid.org/0000-0002-3549-195X>

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ДИСКУРСУ ТРАНСФОРМАЦІЙНОГО СТАНУ СУСПІЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ

Анотація. В сучасному світі індивід і групи стикаються з низкою середовищних викликів та ризиків, здатних дезадаптувати суспільну свідомість: зокрема, з'являється нові колективні смисли, нові ідеологічні й інформаційні кліше. Трансформаційний стан свідомості соціуму визначено як змінений стан суспільної свідомості у часи комплексних соціальних криз.

Описано низку онтологічних проявів трансформаційного стану суспільної свідомості, як от: функція забезпечення групової згуртованості; домінування наочно-чуттєвого відображення; переважання довербальних образів відображення над вербально-логічними, поняттєвими структурами; поява нових форм категоризації світу; зміни процесів рефлексії, самосвідомості, внутрішнього діалогу.

Дискурс трансформаційного стану суспільної свідомості визначено як множину комунікативних подій широкої семіотичної природи, які, реалізуючи функцію соціальної взаємодії, конституюють суспільство і культуру в часи суспільної кризи. Теоретико-методологічним підґрунтям дослідження дискурсу трансформаційного стану свідомості обрано семіотичну, психосемантичну парадигми психології та психолінгвістики, дискурсивну психологію.

Визначено низку наукових проблем досліджень суспільного дискурсу в кризові часи, серед яких: розкриття механізмів об'єктивації особистісних смислів в розгорнутому мовленні; проблема трансформації смислу; свідомісне підґрунтя підвищеної інвективності; критичний дискурс-аналіз; дослідження етосу, інтеракціонального контролю; дослідження метафори, лексики та граматики дискурсу.

Об'єктивовано низку методичних засобів дослідження дискурсу трансформаційного стану свідомості, як от: контент-аналіз; метод лінгвістичного аналізу транскрибованих зразків живого мовлення; комунікативно-

прагматичний лінгвістичний аналіз; когнітивно-комунікативний метод; окремі методичні процедури (протоколи обмірковування вголос та ретроспективні звіти).

Закцентовано особливу значущість методичного арсеналу експериментальної психосемантики, серед якого: семантичні диференціали; асоціативний експеримент; метод семантичного радикала; методи класифікації стимулів; методи формування понять; методи суб'єктивного шкалування; метод зображення або опису слів, станів, ситуацій, відносин; метод порівняння (розрізнення) стимулів; методи особистісних конструктів; метод мікросемантичного аналізу; метод опосередкованого дослідження значень; метод контекстної та семантичної реконструкції та конструювання.

Ключові слова: дискурс, методи, психосемантика, суспільна свідомість.

Lozova Olga Mykolayivna Doctor of Psychological Sciences, Professor, Academician of the National Academy of Sciences for Higher Education, Professor of the Practical Psychology Department, Borys Hrinchenko Kyiv University, 18/2 Igor Shamo Boulevard, Kyiv, 02154, tel.: (044) 295-35-40, <https://orcid.org/0000-0002-3549-195X>

METHODOLOGICAL FOUNDATIONS FOR STUDYING THE DISCOURSE OF THE TRANSFORMATIONAL STATE OF PUBLIC CONSCIOUSNESS

Abstract. In the contemporary world, individuals and groups encounter numerous environmental challenges and risks that can disrupt public consciousness. This disruption includes the emergence of new collective meanings and fresh ideological and informational clichés. The transformational state of societal consciousness is defined as an altered state of public awareness during complex social crises.

Several ontological expressions of the transformational state of public consciousness are delineated, including the function of fostering group cohesion, the prevalence of visual and sensory reflection, the dominance of preverbal images of reflection over verbal-logical and conceptual structures, and the emergence of novel forms of world categorization. Additionally, changes in the processes of reflection, self-awareness, and internal dialogue are discussed.

The discourse of the transformational state of public consciousness is described as a collection of broad semiotic events that, by facilitating social interaction, shape society and culture during times of social crisis.

For the study of the discourse of the transformational state of consciousness, the theoretical and methodological foundation draws from semiotic and psychosemantic paradigms of psychology and psycholinguistics, as well as discursive psychology.

Numerous scientific issues related to the study of public discourse during times of crisis are identified. These encompass mechanisms for objectifying personal meanings in extended speech, the challenge of meaning transformation, the conscious underpinnings of increased investiture, critical discourse analysis, the exploration of ethos and interactional control, and the investigation of metaphors, vocabulary, and grammar in discourse.

To facilitate the examination of the discourse of the transformational state of consciousness, various methodological tools are employed. These include content analysis, linguistic analysis of transcribed samples of live speech, communicative and pragmatic linguistic analysis, the cognitive and communicative method, and individual methodological procedures such as thinking aloud protocols and retrospective reports.

The particular importance of the methodological arsenal of experimental psychosemantics is underscored. This includes the use of semantic differentials, associative experiments, the semantic radical method, stimulus classification methods, concept formation methods, subjective scaling methods, methods for depicting or describing words, states, situations, and relationships, comparison (distinguishing) of stimuli methods, personal constructs methods, microsemantic analysis methods, methods for indirectly exploring meanings, and contextual and semantic reconstruction and construction methods.

Keywords: discourse, methods, psychosemantics, public consciousness.

Постановка проблеми. Від часів усвідомлення того, що живе слово і текст чинять вплив на розум, не припиняються спроби віднайти дедалі новіші способи осягнути суть суспільної свідомості. Очевидно, що в часи соціальної нестабільності з'являється низка факторів, здатних дезадаптувати суспільну свідомість: зокрема, нові колективні смисли, нові ідеологічні й інформаційні кліше. У соціокультурному сенсі для конкретної людської спільноти ці та інші чинники в сукупності суттєво ускладнюють розв'язання споконвічної проблеми виживання. Зовнішніми чинниками формування локальних та глобальних трансформацій масової свідомості є низка середовищних викликів та ризиків, з якими стикаються індивід і групи в сучасному світі.

Трансформаційний стан свідомості соціуму визначається нами як стан суспільної свідомості у часи комплексних соціальних криз. І це передовсім – змінений стан свідомості. Диференційним критерієм розрізнення змінених станів свідомості індивіда та трансформаційного стану суспільної свідомості

виступає те, що перший детермінується переважно фізіологічними агентами, а другий – соціально-психологічними.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Усталений термін «змінений стан свідомості» у психологічній науці застосовується переважно до психіки індивіда й означає якісні відмінності в суб'єктивних переживаннях або психологічному функціонуванні від певних генералізованих для даного суб'єкта норм, які рефлексуються самою людиною або зауважуються спостерігачами. Натомість проблематика змінених станів масової свідомості в умовах кризи сучасного суспільства аналізується рідше. Онтологічними проявами, що мають інтегральний характер для обох феноменів, є: їх соціальна функція – забезпечення групової згуртованості, вирішення конфлікту між вимогами суспільства і потребами індивіда [5]; домінування наочно-чуттєвого відображення: переважання довербальних образів відображення над вербально-логічними, поняттєвими структурами; поява нових форм категоризації світу [1]; динамічні зміни процесів рефлексії, самосвідомості, внутрішнього діалогу [9].

Дискурс трансформаційного стану свідомості визначаємо на підставі класичних його дефініцій [13] як множину комунікативних подій широкої семіотичної природи (розмовне мовлення, текст, візуальний образ, жест, символ), які, реалізуючи функцію соціальної взаємодії, конституюють суспільство і культуру в часи суспільної кризи. Сфера публічного дискурсу трансформаційного стану свідомості охоплює собою різноманітні інформаційні простори: науковий (наприклад, дискурс захисту дисертації), освітянський (дискурс лекції, колоквиуму), політичний дискурс (виборчі дебати), дискурс ЗМІ (блогосфера в інтернет-дискурсі), правничий (дискурс судового засідання) тощо.

Загальнонауковим теоретико-методологічним підґрунтям дослідження дискурсу трансформаційного стану свідомості, залежно від його різновидів, вбачаємо: семіотичну і психосемантичну парадигми вітчизняної психології та психолінгвістики [3; 4; 7].

Мета статті – теоретико-методологічне обґрунтування методів і засобів наукового дослідження дискурсу трансформаційного стану суспільної свідомості.

Виклад основного матеріалу. Конкретною науковою проблемою досліджень суспільного дискурсу в кризові часи є розкриття механізмів об'єктивації особистісних смислів в розгорнутому мовленні: формулювання думки за допомогою мови – знакової системи, що формує і зберігає поняттєву систему як узагальнене та опосередковане віддзеркалення реального світу. Оскільки свідомий смисл виражає відношення мотиву до мети дії, то психологічним змістом мовлення постає мотив-мета розуміти і бути

зрозумілим, тобто не що інше, як механізми смисловираження та смислосприйняття. Частковість засвоєваних людиною знань визначає відмінності індивідуальних систем значень, завдяки чому основна мета мовленнєвої комунікації – розуміння – розглядається нами як подолання розривів у соціальному досвіді людей. Важливість цього положення для дискурсологічної сфери полягає у ствердженні активного характеру механізмів розуміння, що забезпечують успішність соціальних комунікацій. Особливої актуальності остання набуває в умовах кризової соціальної взаємодії.

Окремим питанням у дискурсі кризового суспільства є проблема трансформації смислу. Думка, що потребує втілення, вбирає в себе, окрім значення (знака), ще й мотиви, наміри, потреби мовця. Таким «суб'єктивізмом думки» виступає смисл. Внутрішнім механізмом трансформації системи смислів нам уявляються процеси смислотворення, які не тільки продукують нові смисли, а й за певних умов реструктурують систему мовленнєво-мисленнєвої діяльності суб'єкта: в останньому – запорука відповідності між системою понять суб'єкта та реальності, яка в ній відображається [7].

Відтак, дискурс трансформаційного стану свідомості конституюється на нових або трансформованих смислах: з'являються висловлювання з виразним конотативним змістом (експресія, емоції, оцінка, гамма ставлень до світу, до предмета мовлення, до співрозмовника, до ситуації мовлення). У дискурсі трансформаційного стану свідомості задовольняється потреба комунікантів висловити оцінку, емоції, не роблячи їх предметом висловлювання, а лише супроводжуючи ними висловлювання. Таким є, зокрема, свідомісне підґрунтя підвищеної інвективності кризового суспільного дискурсу.

Конфлікт у надрах поняттєвого наповнення свідомості в її трансформаційні періоди – продукт власне лінгвістичного походження, але також і наслідок змін у концептуальній системі, у структурі концептуального поля. О. Потєбня називав цей процес створенням нової думки в сенсі перетворення, в сенсі нового угруповання колишнього запасу думки під тиском нового враження або запитання» [8].

Методологічний базис дослідження дискурсу розроблено в рамках дискурсивної психології, яка трактує письмове й усне мовлення як конструкцію світу, орієнтовану на соціальну дію [2]. На противагу до когнітивної, дискурсивна психологія сформувалася в надрах соціально-конструкціоністського підходу в соціальній психології. Так, системний аналіз трансформаційного стану свідомості розгортається в галузях досліджень, пов'язаних із невизначеністю [15], когнітивними зусиллями, діалогічним спілкуванням [18] та іншими проблемами.

Окремим типом аналітичних досліджень дискурсу є критичний дискурс-аналіз – інструмент дослідження текстових засобів, за допомогою яких суспільна влада здійснює своє панування в соціумі, а відтак – відповіді на питання, як саме через тексти визначаються, транслуються та відтворюються міжлюдські відмінності [16]. Методом дослідження тут виступає детальний лінгвістичний аналіз транскрибованих зразків живого мовлення (наприклад, обговорення трьома мовцями оголошення про вакансію), що дозволяє проаналізувати механізми, за допомогою яких текст активізує дискурс і забезпечує його інтерпретацію. Ключовими інструментами текстуального аналізу є: етос, інтеракціональний контроль, метафори, вибір слів і граматики [11;18].

Лінгвістичний аналіз трансформаційного стану свідомості являє собою можливість розуміння ментальних уявлень і безпосередньо доповнює дослідження в різних галузях. Зокрема, перспективним є метод CODA (cognitive discourse analysis), який полягає у визначенні мовних особливостей, які потенційно можуть свідчити про когнітивні процеси та уявлення. Такі лінгвістичні дані можна розглядати як зовнішнє відображення окремих аспектів того, що відбувається у свідомості. Зокрема, протоколи обмірковування вголос та ретроспективні звіти надають процедурну інформацію, яка доповнює інші дані, такі як результати прийняття рішень та результати поведінкової діяльності [21].

Комунікативно-прагматичний метод лінгвістичного аналізу дискурсу передбачає використання алгоритму з семи основних дій: делімітація тексту; визначення його типу і структури; встановлення теми та особливостей внутрішньотекстових зв'язків; визначення стилістичних особливостей та прагматичної сутності тексту.

Когнітивно-комунікативний метод лінгвістичного аналізу дискурсу дозволяє осмислювати системні, парадигматичні зв'язки всередині соціального контексту в категоріях: особисте, громадське, інституційне / формальне, неформальне [20]. В рамках цієї методології практикуються три типи моделювання: 1. моделювання ситуації спілкування, середовища (визначається тип соціального буття; функція соціальної події; соціально-ідеологічні умови; обставини (час, місце, причина та інші обставини спілкування); 2. моделювання соціального суб'єкта (визначається його соціальний статус; рольові відносини; соціальна активність учасників; їхні особисті стосунки); 3. моделювання комунікативно-когнітивної бази учасників спілкування (визначаються інтенції й цілі комунікації; світоглядні позиції; спільний фонд знань); 4. моделювання форми мовного спілкування (тема; жанр; композиція, послідовність комунікативних ходів і мовних актів; добір мовних засобів; манера мовленнєвої поведінки).

Інші напрямки стосуються аналізу складних когнітивних процесів, і протягом останніх десятиліть широко використовуються у багатьох сферах, включаючи просторове пізнання [12], стратегій розв'язання задач [19], дослідження читання [10].

Особливу значущість у дослідженнях трансформаційного стану свідомості соціуму має методичний арсенал експериментальної психосемантики, серед якого: семантичні диференціали; асоціативний експеримент; метод семантичного радикала; методи класифікації стимулів; методи формування понять; методи суб'єктивного шкалування; метод зображення або опису слів, станів, ситуацій, відносин; метод порівняння (розрізнення) стимулів; методи особистісних конструктів; метод мікросемантичного аналізу; метод опосередкованого дослідження значень; метод контекстної та семантичної реконструкції та конструювання [6].

У сучасній науці також активно використовується метод контент-аналізу, який дозволяє досліднику виявляти зміст (повідомлення, значення, символів) у джерелі комунікації [14], метод інтент-аналізу тексту, методика когнітивного картування.

Перспективні прикладні аспекти дослідницької галузі вбачаємо у створенні нових діагностичних методик, психотерапевтичних та тренінгових програм з питання подолання середовищних викликів з метою збереження та позитивних трансформацій суспільної свідомості у кризові періоди розвитку. Такий підхід актуалізує сферу досліджень основних когнітивних і ментальних ресурсів особистості та стратегій подолання зазначених викликів – активних і пасивних.

Висновок. Соціальні кризи та потрясіння неминуче викликають трансформаційний, змінений стан свідомості соціуму, що детермінується переважно соціально-психологічними агентами. Дискурс трансформаційного стану свідомості визначено як множину комунікативних подій, що реалізують функцію соціальної взаємодії в часи суспільної кризи.

Методологічним базисом дослідження дискурсу трансформаційного стану свідомості визначено: дискурсивну психологію, соціально-конструкціоністський підхід соціальної психології, критичний дискурс-аналіз, лінгвістичний аналіз дискурсу (комунікативно-прагматичний та когнітивно-комунікативний методи), експериментальну психосемантику.

Окреслено перспективну психосемантичну проблематику досліджень суспільного дискурсу в кризові часи: смисловираження, смислосприйняття та механізми трансформації особистісних смислів.

Література:

1. Дробот, О. В. Психологічні прояви масової пандемічної свідомості. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Психологія»*. Острог: НаУОА, 2021. 13. С. 10-14.

2. Жорнова О. І. Звичаєвість соціального життя як науковий конструкт соціальної психології (на прикладі дискурсу культуротворчості). *Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки*. Київ : Логос, 2013. Вип. 18. С. 138-146.

3. Засекіна Л. В. Мова як когнітивно-дискурсивна психомеханіка свідомості. *Психологічні перспективи*. 2014. Вип. 23. С. 112-127.

4. Кочубейник О.М. Постмодерн: автентичність особистості та трансформація дискурсу соціальності. *Вісник НТУУ «КПІ». Філософія. Психологія. Педагогіка*. Вип. 1. 2010. С. 113-118.

5. Кучера Т., Дейнека В. Актуальні проблеми свідомості як детермінанти формування світоглядної культури особистості в умовах перехідного суспільства. *Людинознавчі студії*. 2015. Вип. 32. С. 159-169.

6. Лозова О.М. *Методологія психосемантичних досліджень етносу*. Київ: Слово, 2011. 176 с.

7. Лозова О.М. *Психосемантика смислових трансформацій у метафоричному мовленні*. Львів : СПОЛОМ, 2022. 144 с.

8. Потєбня О. О. Думка й мова (фрагменти): *Слово. Знак. Дискурс. Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст.* / за ред. М. Зубрицької. Львів: Літопис, 1996. 633 с.

9. Чепелева Н. В. Дискурсивні засоби самопроєктування особистості. *Актуальні проблеми когнітивної психології. Наукові записки. Серія «Психологія і педагогіка»*. Острого: НаУОА, 2013. Вип. 24. С. 7-11.

10. Afflerbach, P., & Johnston, P. On the use of verbal reports in reading research. *Journal of Reading Behavior*, 1984, 16, 307-322.

11. Fairclough, N. *Critical Language Awareness*. London: Routledge. 2014.

12. Gugerty, L., & Rodes, W. A cognitive model of strategies for cardinal direction judgments. *Spatial Cognition and Computation*, 2007. 7 (2), 179-212.

13. Harris Z.S. Discourse analysis. *Language*. 1952. Vol. 28. 29-30.

14. Krippendorff, K. *Content analysis: an introduction to its methodology*, 2nd ed. London: Sage. 2004.

15. Kuipers, B. J., Moskowitz, A. J., and Kassirer, J. P. Critical decisions under uncertainty: representation and structure. *Cognitive Science*, 1988, 12, 177-210.

16. Lindsey, A. E., Greene, J. O., Parker, R. G., & Sassi, M. Effects of advance message formulation on message encoding: evidence of cognitively based hesitation in the production of multiple-goal messages. *Communication Quarterly*, 1995. 43 (3), 320-331.

17. Schiffrin D. *Approaches to Discourse*. Oxford: Blackwell, 1994. 470 p.

18. Schober, M. F., & Brennan, S. E. *Processes of interactive spoken discourse: the role of the partner*. In A. C. Graesser, M. A. Gernsbacher, & S. R. Goldman (Eds.), *Handbook of discourse processes* (pp. 123-164). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates. 2003.

19. Schelhorn, S. E., Griego, J., & Schmid, U. Transformational and derivational strategies in analogical problem solving. *Cognitive Processing*, 2007. 8, 45-55.

20. Tenbrink, T., Bergmann, E., & Konieczny, L. *Wayfinding and description strategies in an unfamiliar complex building*. In L. Carlson, C. Hélscher, & T. F Shipley 2011 (Eds.),

21. Van Dijk, T. A. Principles of critical discourse analysis. *Discourse & Society*, 1993, 4 (2), 249-283.

References:

1. Drobot, O. V. (2021). Psykholohichni proiavy masovoi pandemichnoi svidomosti. [Psychological manifestations of mass pandemic consciousness] *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiia». Seriiia «Psykhologhiia» – Scientific notes of the National University "Ostroh Academy". "Psychology" series*. Ostroh: NaUOA, 13. S. 10-14. [in Ukrainian].

2. Zhornova, O. I. (2013). Zvychaievist sotsialnoho zhyttia yak naukovyi konstrukt sotsialnoi psykholohii (na prykladi dyskursu kulturotvorchosti) [The normality of social life as a scientific construct of social psychology (on the example of the discourse of cultural creation)]. *Aktualni problemy sotsiologii, psykholohii, pedahohiky – Actual problems of sociology, psychology, pedagogy*. Kyiv: Lohos., Vyp. 18. S. 138-146. [in Ukrainian].
3. Zasiakina, L. V. (2014). Mova yak kohnityvno-dyskursyvna psykhomekhanika svidomosti [Language as a cognitive-discursive psychomechanics of consciousness..] *Psykholohichni perspektyvy – Psychological perspectives*. Vyp. 23. S. 112-127. [in Ukrainian].
4. Kochubeinyk, O.M. (2010.). Postmodern: avtentychnist osobystosti ta transformatsiia dyskursu sotsialnosti. [Postmodernity: the authenticity of the individual and the transformation of the discourse of sociality. *Visnyk NTUU «KPI». Filosofii. Psykholohiia. Pedahohika – Bulletin of NTUU "KPI". Philosophy. Psychology. Pedagogy*] Vyp. 1. S. 113-118. [in Ukrainian].
5. Kuchera, T. & Deineka, V. (2015). Aktualni problemy svidomosti yak determinant formuvannia svitohliadnoi kultury osobystosti v umovakh perekhidnoho suspilstva [Actual problems of consciousness as determinants formation of worldview culture of the individual in conditions of transition society]. *Liudynoznavchi studii – Humanities studies*. Vyp. 32. S. 159-169. [in Ukrainian].
6. Lozova, O.M. (2011). *Metodolohiia psykholemantychnykh doslidzhen etnosu [Methodology of psychosemantic studies of ethnos]*. Kyiv: Slovo. 176 s. [in Ukrainian].
7. Lozova, O.M. (2022). *Psykholemantyka smyslovykh transformatsii u metaforychnomu movlenni [Psychosemantics of semantic transformations in metaphorical speech]*. Lviv: SPOLOM. 144 s. [in Ukrainian].
8. Potebnia, O. O. (1996). Dumka y mova (fragmenty): [Thought and speech (fragments)] *Slovo. Znak. Dyskurs. Antolohiia svitovoi literaturno-krytychnoi dumky XX st. – Word. Sign. Discourse. An anthology of world literary and critical thought of the 20th century.* / za red. M. Zubrytskoi. Lviv: Litopys. 633 p. [in Ukrainian].
9. Chepelieva, N. V. (2013). Dyskursyvni zasoby samoproektuvannia osobystosti. [Discursive means of self-projection of personality]. *Aktualni problemy kohnityvnoi psykholohii. Naukovi zapysky. Seriia «Psykholohiia i pedahohika» – Actual problems of cognitive psychology. Proceedings. Series "Psychology and pedagogy"*. Ostroh: NaUOA, Vyp. 24. S. 7-11. [in Ukrainian].
10. Afflerbach, P., & Johnston, P. On the use of verbal reports in reading research. *Journal of Reading Behavior*, 1984, 16, 307-322.
11. Fairclough, N. *Critical Language Awareness*. London: Routledge. 2014.
12. Gugerty, L., & Rodes, W. A cognitive model of strategies for cardinal direction judgments. *Spatial Cognition and Computation*, 2007. 7 (2), 179-212.
13. Harris Z.S. Discourse analysis. *Language*. 1952. Vol. 28. 29–30.
14. Krippendorff, K. *Content analysis: an introduction to its methodology*, 2nd ed. London: Sage. 2004.
15. Kuipers, B. J., Moskowitz, A. J., and Kassirer, J. P. Critical decisions under uncertainty: representation and structure. *Cognitive Science*, 1988, 12, 177-210.
16. Lindsey, A. E., Greene, J. O., Parker, R. G., & Sassi, M. Effects of advance message formulation on message encoding: evidence of cognitively based hesitation in the production of multiple-goal messages. *Communication Quarterly*, 1995. 43 (3), 320-331.
17. Schiffrin D. *Approaches to Discourse*. Oxford: Blackwell, 1994. 470 p.

18. Schober, M. F., & Brennan, S. E. *Processes of interactive spoken discourse: the role of the partner*. In A. C. Graesser, M. A. Gernsbacher, & S. R. Goldman (Eds.), *Handbook of discourse processes* (pp. 123-164). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates. 2003.

19. Schelhorn, S. E., Griego, J., & Schmid, U. Transformational and derivational strategies in analogical problem solving. *Cognitive Processing*, 2007. 8, 45-55.

20. Tenbrink, T., Bergmann, E., & Konieczny, L. *Wayfinding and description strategies in an unfamiliar complex building*. In L. Carlson, C. Hélscher, & T. F Shipley 2011 (Eds.),

21. Van Dijk, T. A. Principles of critical discourse analysis. *Discourse & Society*, 1993, 4 (2), 249-283.

